

Freud – **Opere esențiale**

Serie coordonată de
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

TREI

SIGMUND FREUD
OPERE ESENȚIALE
vol. 2

Interpretarea viselor

Traducere din germană
ROXANA MELNICU

Notă asupra ediției
RALUCA HURDUC

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	10
Observație preliminară [La prima ediție]	13
Cuvânt înainte la ediția a doua.....	15
Cuvânt înainte la ediția a treia.....	17
Cuvânt înainte la ediția a patra	18
Cuvânt înainte la ediția a cincea.....	18
Cuvânt înainte la ediția a șasea	19
Cuvânt înainte la ediția a opta	20
Prefață la cea de-a treia ediție în limba engleză (revizuită)	21
 I Literatura științifică	
asupra problemei viselor	23
A Legătura visului cu viața vigilă	29
B Materialul visului — memoria în vis.....	34
C Stimuli și surse ale viselor	47
Ad 1) Stimulii senzoriali externi	48
Ad 2) Excitația senzorială internă (subiectivă).....	57
Ad 3) Stimul somatic intern organic	60
Ad 4) Surse psihice de stimulare.....	67
D De ce uităm visele după ce ne trezim?	71
E Particularitățile psihologice ale visului.....	77
F Sentimentele etice în vis.....	98
G Teorii despre vis și funcția visului.....	109
H Relații între vis și maladiile psihice	125

Completare din 1909.....	131	B Regresia	611
Completare din 1914.....	134	C Despre împlinirea dorințelor	629
II Metoda interpretării viselor.		D Trezirea prin vis. Funcția visului.	
Analiza unui exemplu de vis	135	Visul de angoasă	654
III Visul este împlinirea unei dorințe.....	164	E Procesele primare și secundare — refularea	670
IV Deformarea în vis.....	176	F Inconștientul și conștiința. Realitatea	693
V Materialul și sursele visului	208	Bibliografie	707
A Recentul și indiferentul în vis.....	210	Lista abrevierilor	745
B Infanțilul ca sursă a visului.....	236	Index de vise ale lui Freud	746
C Sursele somatice ale visului.....	270	Index de vise ale altor persoane	749
D Vise tipice.....	293	Index de nume și termeni	756
(α) Vise jenante de nuditate	294		
(β) Visul despre moartea persoanelor dragi.....	301		
(γ) Alte vise tipice.....	327		
(δ) Visul despre examen	329		
VI Trăvialul visului	333		
A Trăvialul de condensare.....	335		
B Trăvialul de deplasare.....	364		
C Mijloacele de reprezentare ale visului	369		
D Luarea în considerare a reprezentabilității.....	401		
E Reprezentarea prin simboluri în vise	413		
F Exemple — calculatul și vorbitul în vis.....	472		
G Vise absurde —			
activitatea intelectuală în vis.....	494		
H Afectele în vis	531		
VII Despre psihologia proceselor onirice	584		
A Uitărea viselor	588		

Notă asupra ediției

La *Interpretarea viselor*, Freud a lucrat cu întreruperi de la sfârșitul lui 1897 până în septembrie 1899. Totuși, teoriile prezentate aici începuseră să se schițeze cu mult timp înainte, așa cum și strângerea materialului se desfășurase pe o perioadă mai lungă de timp.

Concepția psihanalitică despre vis a fost precedată de cel puțin două grupuri de teorii: pe de o parte, teoriile somatice, care vedeau visul ca pe un fapt organic rezultat din diminuarea activității creierului în timpul somnului și, pe de altă parte, teoriile populare și romantice, care vedeau în vis un fenomen dotat cu sens și cu valoare profetică.

Freud aprecia aceste ultime teorii, pentru că ele considerau visul ca fiind un fenomen psihic și pentru că propuneau metode de interpretare, stabilind un set de tehnici care permiteau accesul la sensul visului, dincolo de aparența lui confuză sau absurdă. Ceea ce deosebește însă, în mod esențial, concepția freudiană asupra visului de teoriile populare este sursa însăși a visului: aceasta se află în inconștient. Pentru Freud, visul este calea regală de acces la inconștient. La sensul visului se poate ajunge dacă visul este tratat ca un simptom, dacă visătorul-pacient produce asociații în marginea elementelor sale, pe care i le comunică psihanalistului.

Ca un fapt anecdotic, pe pagina de titlu, *Interpretarea viselor* este postdatată în noul secol, deși apăruse de fapt la începutul lui noiembrie 1899. Și, cu toate că în primii șase ani de la publicare s-au vândut doar 351 de exemplare, Freud a considerat întotdeauna *Interpretarea viselor* drept opera sa

cea mai importantă. În aceeași ordine de idei anecdotică, descifrarea științifică a visului este celebrată de un monument.

Pe locul casei de la Bellevue, undeva, pe un deal de la marginea Vienei, acolo unde Freud făcuse, pe data de 24 iulie 1895, visul interpretat pentru prima dată în manieră psih-analitică, se află un obelisc pe a cărui plăcuță scrie: „Aici i s-a dezvăluit doctorului Sigmund Freud, la 24 iulie 1895, secretul visului.”

INTERPRETAREA VISELOR

(1900)

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo

Observație preliminară

[La prima ediție]

Dat fiind că încerc aici să fac prezentarea interpretării viselor, nu cred că am depășit perimetrul intereselor neuropatologiei. Căci, în fața unei examinări psihologice, visul se dovedește primul element din cadrul seriei de formațiuni psihice anormale, serie din care mai fac parte fobiile isterice, reprezentările obsesive și cele delirante, care, din motive practice, trebuie să facă obiectul interesului psihiatrilor. Așa cum se va arăta, visul nu poate ridica pretenții la o importanță practică asemănătoare; dar valoarea sa teoretică, paradigmatică este cu atât mai mare; dacă nu vom ști să explicăm formarea viselor, ne vom strădui zadarnic să înțelegem fobiile, ideile obsedante și delirante sau să le influențăm terapeutic.

Aceeași situație căreia tema noastră își datorează importanța este responsabilă și pentru lacunele lucrării de față. Punctele de ruptură care se găsesc din belșug în această prezentare corespund, de asemenea, numeroaselor puncte de contact prin care problema formării visului se inserează în problemele mai cuprinzătoare ale psihopatologiei care nu au putut fi tratate aici și cărora le vor fi dedicate elaborări ulterioare, dacă timpul și forțele ne vor permite și dacă ni se vor ivi materiale ulterioare.

Particularitățile materialului pe baza căruia explic interpretarea viselor mi-au îngreunat și ele prezentarea. Din lucrare va rezulta de ce toate visele povestite în literatură,

precum și cele adunate de necunoscuți nu au putut fi folosite pentru scopurile mele; nu am avut de ales decât între visele mele proprii și cele ale pacienților pe care i-am tratat. Impedimentul în utilizarea acestui din urmă material a fost faptul că aici procesele onirice sufereau o complicație nedorită prin adăugarea caracteristicilor nevrotice. O dată cu comunicarea propriilor mele vise, a trebuit să deschid însă privirilor străine mai multe dintre intimitățile vieții mele psihice decât mi-ar fi plăcut și mai mult decât este de datoria unui autor care nu este poet, ci cercetător al naturii. A fost penibil, dar inevitabil; m-am supus acestei necesități, pentru a nu fi obligat să renunț total la aducerea de dovezi în sprijinul datelor mele psihologice. Nu am putut rezista, desigur, tentației de a tăia elanul indiscrețiilor, prin omisiuni și substituții; de câte ori s-a întâmplat așa, a fost hotărât în detrimentul scopului exemplelor folosite de mine. Pot numai să-mi exprim speranța ca cititorii acestei lucrări să se plaseze în dificila mea poziție și să fie indulgenți cu mine și, apoi, ca toate persoanele care sunt într-un fel sau altul implicate în visele comunicate să fie dispuse să nu tăgăduiască libertatea de gândire măcar vieții onirice.

Cuvânt înainte la ediția a doua

Faptul că această carte greu lizibilă a avut nevoie de o a doua ediție încă înainte de încheierea unui deceniu de la prima publicare nu îl datorez cercurilor de specialitate, cărora mă adreșam în frazele de mai sus. Colegii mei din psihiatrie nu au părut să-și dea osteneala să-și depășească uimirea pe care noua mea concepție despre vis ar fi putut să o trezească la început. Cât despre filosofi de meserie, care sunt obișnuiți să trateze problema vieții onirice ca anexă la stările de conștiință, în câteva propoziții — adesea aceleași —, este clar că ei nu au observat că tocmai în acest scop se pot evidenția toate ideile care ar duce la o mutație radicală în teoriile noastre psihologice. Comportamentul criticii de specialitate științifice ar fi putut justifica doar așteptarea ca soarta lucrării mele să fie o tăcere de moarte; prima ediție a cărții nu ar fi putut fi epuizată nici chiar de micul grup de discipoli destoinici, care urmează directivele mele în aplicarea medicală a psihanalizei și care interpretează vise după modelul meu, pentru a folosi aceste interpretări în tratamentul nevroticilor. Mă simt deci obligat față de acel cerc larg de oameni educați și dornici de cunoaștere a căror participare m-a determinat să reiau, după nouă ani, această dificilă și atât de fundamentală lucrare.

Mă bucur să pot spune că am găsit puține lucruri de schimbat. Am introdus pe alocuri materiale noi, câte o observație făcută în urma experienței mele mai vaste; în câteva locuri am căutat să fac schimbări; a rămas însă neschimbat tot ceea ce este esențial despre vis și interpretarea lui, ca și despre postulatele psihologice care rezultă de aici; cel puțin din punct de vedere subiectiv, acestea au rezistat probei timpului. Cei care cunosc celelalte lucrări ale mele despre etiologia și mecanismul psihonevrozelor știu că niciodată nu am luat ceva neterminat drept ceva definitiv și că mereu

m-am străduit să îmi schimb enunțurile conform vederilor mele aflate în progres; pe tărâmul vieții onirice am putut fi fidel primelor mele comunicări. În lunga perioadă în care am lucrat la problema nevrozelor, am oscilat de repetate ori și uneori m-am înșelat; de fiecare dată *Interpretarea viselor* a fost cea alături de care mi-am regăsit siguranța. Numeroșii mei adversari științifici manifestă deci un instinct sigur atunci când nu vor să mă urmeze tocmai pe terenul cercetării viselor.

Și materialul acestei cărți, aceste vise proprii, devalorizate sau depășite în mare parte de evenimente, pe baza cărora am explicat regulile interpretării viselor, a prezentat o asemenea tărie în fața reviziunii, rezistând modificărilor antamate. Pentru mine, această carte are și o altă importanță subiectivă, pe care am putut-o înțelege abia după ce am terminat cartea. Ea s-a dovedit a fi o parte din autoanaliza mea, ca o reacție a mea la moartea tatălui meu, deci la cel mai important eveniment, la cea mai decisivă dintre pierderile din viața unui bărbat. După ce am recunoscut aceasta, m-am simțit incapabil să șterg urmele acestei experiențe.¹ Pentru cititor însă poate fi indiferent pe baza cărui material învață să aprecieze și să interpreteze vise.

Acolo unde nu am putut introduce în vechiul context o observație care nu putea să treacă totuși nesemnălată, am indicat originea ei cu paranteze drepte.²

Berchtesgaden, vara 1908

Cuvânt înainte la ediția a treia

Pe când între prima și a doua ediție a acestei cărți au trecut nouă ani, necesitatea unei a treia ediții s-a manifestat chiar după mai puțin de un an. Aș putea să mă bucur de această schimbare; însă dacă atunci nu am luat neglijarea lucrării mele din partea cititorilor ca o dovadă a lipsei de valoare a acesteia, nu pot lua nici interesul apărut acum drept o dovadă a caracterului ei inspirat.

Progresul cunoașterii științifice nu a lăsat neatinsă nici *Interpretarea viselor*. Când am scris-o, în 1899, nu existau cele *Trei eseuri asupra sexualității*, iar analiza formelor complicate de psihonevroze era încă la început. Interpretarea viselor ar trebui să fie un mijloc auxiliar pentru a face posibilă analiza psihologică a nevrozelor; de atunci, înțelegerea profundă a nevrozelor s-a repercutat asupra ideilor despre vis. Teoria interpretării viselor însăși s-a dezvoltat în continuare într-o direcție care nu a fost accentuată destul în prima ediție a acestei cărți. Din proprie experiență, ca și din lucrările lui W. Stekel și ale altora, am învățat să apreciez între timp mai corect anvergura și importanța simbolisticii în vis (sau mai curând în gândirea inconștientă). Astfel, pe parcursul acestor ani s-au adunat multe elemente de care trebuia să țin seamă. Am încercat să țin pasul cu aceste înnoiri, prin numeroase completări în text și prin adăugarea de note de subsol. Dacă aceste completări riscă uneori să iasă din cadrele prezentării sau dacă nu am reușit în toate locurile să ridic textul anterior la nivelul vederilor noastre actuale, cer înțelegere pentru aceste lipsuri ale lucrării, dat fiind că este vorba numai de consecințe și de semne ale dezvoltării accelerate a cunoașterii noastre. Îmi permit să prevăd și în ce alte direcții se vor abate de la cea de față următoarele ediții ale *Interpretării viselor* — în caz că va fi nevoie de ele. Pe de o parte,

¹ Tatăl lui Freud a murit în 1896 (N. t.).

² [Completare 1914] În următoarele ediții (începând cu a patra) s-a renunțat din nou la aceste paranteze.

acestea trebuie să caute să intre într-un contact mai strâns cu bogatul material din poezie, mit, limbaj și folclor, pe de altă parte, trebuie să trateze mai îndeaproape decât a fost aici posibil relațiile visului cu nevroza și tulburările psihice.

Domnul Otto Rank mi-a făcut servicii valoroase în alegerea completărilor și la revizuirea spalturilor. Pentru contribuțiile și corectările lor, le datorez mulțumiri lui și multor altora.

Viena, primăvara 1911

Cuvânt înainte la ediția a patra

Anul trecut (1913), dr A.A. Brill a realizat în New York o traducere englezească a acestei cărți (*The Interpretation of Dreams*, G. Allen & Co., Londra.)

Domnul Otto Rank a asigurat de data aceasta nu numai corecturile, ci a îmbogățit textul cu două contribuții independente. (Anexele la capitolul VI.)

Viena, iunie 1914

Cuvânt înainte la ediția a cincea

Interesul pentru *Interpretarea viselor* nu s-a istovit nici în timpul războiului mondial și a făcut necesară o nouă ediție încă înainte de terminarea acestuia. În această ediție însă nu s-a putut ține cont de noua literatură începând cu 1914; în ceea ce privește literatura în limbi străine, ea nu a ajuns la cunoștința mea și a doctorului Rank.

În curând va apărea o traducere în limba maghiară a *Interpretării viselor*, realizată de dr Hollós și dr Ferenczi. În cea de-a unsprezecea prelegere din *Prelegerile mele despre introdu-*

cerea în psihanaliză, publicate în 1916/17 (la H. Heller, Viena), cuprinzătoarea parte din mijloc este o prezentare a visului, pe care m-am străduit să o fac elementară și în anexă directă la teoria nevrozelor. Per ansamblu, ea are caracterul unui extras din *Interpretarea viselor*, chiar dacă pe alocuri ea oferă informații mai amănunțite.

Nu m-am putut decide să fac o reelaborare mai temeinică a acestei cărți, care să o ridice la nivelul vederilor noastre psihanalitice actuale; o asemenea reelaborare i-ar fi distrus particularitatea istorică. Sunt de părere că în existența ei de aproape douăzeci de ani s-a achitat de sarcină.

Budapesta-Steinbruch, iulie 1918

Cuvânt înainte la ediția a șasea

Dificultățile de care se lovește în prezent activitatea editorială au drept urmare faptul că această nouă ediție a apărut mult mai târziu decât ar fi necesitat-o cererea pieței și faptul că — pentru prima oară — este vorba despre o retipărire neschimbată a celei precedente. Numai bibliografia de la sfârșitul cărții a fost completată și actualizată de către dr O. Rank.

Nu a fost deci confirmată presupunerea mea conform căreia această carte s-a achitat de sarcina ei pe parcursul existenței sale de aproape douăzeci de ani. Mai curând aș putea spune că ea are de îndeplinit o nouă sarcină. Dacă mai de vreme se pune problema de a oferi câteva explicații despre natura visului, acum este la fel de important să preîntâmpine acele neînțelegeri încăpățănate cărora le sunt expuse aceste explicații.

Viena, aprilie 1921

Cuvânt înainte la ediția a opta

În intervalul scurs între ultima ediție, a șaptea, a acestei cărți (1922) și actuala înnoire au apărut primele mele *Scrieri complete*, la Internationalen Psychoanalytischen Verlag, Viena. În această ediție, textul retipărit al primei ediții formează cel de-al doilea volum, iar toate completările ulterioare sunt adunate în cel de-al treilea volum. Traducerile apărute în același interval se atașează formei obișnuite de apariție a cărții, așa cum este cea franceză a lui I. Meyerson, în 1926, sub titlul *La science des rêves* (în colecția „Bibliothèque de Philosophie contemporaine”), cea suedeză a lui John Landquist în 1927 (*Drömtydning*) și cea spaniolă a lui Luis López-Balteseros y de Torres (1922), care acoperă volumele VI și VII din *Obras Completas*). Traducerea maghiară, pe care o anunțasem încă din 1918, nu a apărut nici astăzi.³

Și în această ediție revizuită a *Interpretării viselor* am tratat lucrarea în esență ca document istoric și am realizat modificări care mi s-au părut necesare pentru explicarea și aprofundarea propriilor mele opinii. În contextul acestei atitudini, am renunțat definitiv să includ în această carte toată literatura privitoare la problema visului care a văzut lumina tiparului după prima apariție a *Interpretării viselor* și am eliminat pasajele corespunzătoare din edițiile anterioare. De asemenea, au fost scoase și cele două eseuri „Vis și creație literară” și „Vis și mit”, pe care le introdusese Otto Rank în edițiile anterioare.

Viena, decembrie 1929

³ Această traducere a fost publicată, în sfârșit, în 1934. În timpul vieții lui Freud au mai apărut o traducere rusească, în 1913, una japoneză, în 1930, și una în limba cehă, în 1938 (N. L.).

Prefață la cea de-a treia ediție în limba engleză (revizuită)⁴

În 1909, G. Stanley Hall m-a invitat la Universitatea Clark din Worcester, pentru a ține primele prelegeri de psihanaliză. În același an, dr Brill a publicat prima dintre traducerile sale din lucrările mele, curând urmată de noi apariții. Dacă psihanaliza joacă acum un rol în viața intelectuală din America sau dacă îl va juca în viitor, o mare parte din aceste rezultate vor trebui să fie atribuite acestei activități a dr Brill, ca și altora asemănătoare.

Prima lui traducere, *The Interpretation of Dreams*, a apărut în 1913. De atunci, în lume au avut loc multe și s-au schimbat multe în vederile noastre despre nevroze. Această carte, cu noile contribuții la psihologie, care au surprins lumea în momentul publicării lor (1900), rămâne în esență neschimbată. Chiar în lumina judecăților mele actuale, ea conține cea mai valoroasă dintre toate descoperirile pe care am avut șansa să le fac. Intuiții cum este aceasta, viața nu ți le oferă decât o singură dată.

Viena, 15 martie 1931

⁴ Această prefață a fost scrisă de Freud direct în limba engleză. Ediția Fischer o citează deci în original:

In 1909 G. Stanley Hall invited me to Clark University in Worcester, to give the first lectures on psycho-analysis. In the same year Dr. Brill published the first of his translations of my writings, which were soon followed by further ones. If psycho-analysis now plays a role in American intellectual life, or if it does so in the future, a large part of this result will have to be attributed to this and other activities of Dr. Brill's. His first translation of *The Interpretation of Dreams* appeared in 1913. Since then much has taken place in the world, and much has been changed in our views about the neuroses. This book, with the new contribution to psychology which surprised the world when it was published (1900), remains essentially unaltered. It contains, even according to my present-day judgement, the most valuable of all the discoveries it has been my good fortune to make. Insight such as this falls to one's lot but once in a lifetime (N. L.).

I

Literatura științifică asupra problemei viselor

În paginile care urmează voi demonstra că există o tehnică psihologică ce permite ca visele să fie interpretate și că, folosind acest procedeu, fiecare vis se va prezenta ca o formațiune psihică purtătoare de sens, care poate fi aliniată într-o anumită poziție în activitatea psihică a stării de veghe. Voi mai căuta și să clarific procesele pe care se bazează caracterul ciudat și obscur al visului și din ele voi trage o concluzie în ceea ce privește natura forțelor psihice din a căror acțiune concordantă sau contradictorie se produce visul. Ajuns aici, prezentarea mea se va întrerupe, căci ea va fi atins punctul în care problema visului confluează cu probleme mai cuprinzătoare, a căror soluție va fi luată în considerare în alt material.

Voi face acum nu numai o trecere în revistă a realizărilor unor autori mai vechi, ci și asupra stadiului în care se află astăzi problemele visului în știință, deoarece pe parcursul studiului nu voi avea prea frecvent prilejul să mă întorc asupra ei. Înțelegerea științifică a visului a realizat foarte puține, chiar în ciuda unor eforturi de mai multe mii de ani. Acest fapt este recunoscut de către marea majoritate a autorilor, astfel că pare superfluu să fac trimitere la câteva voci dispărute. În scrierile pe care le voi menționa la sfârșitul lucrării

mele se află multe observații incitante și o bogăție de material interesant pentru tema noastră, însă nimic sau foarte puțin în ceea ce privește natura visului sau rezolvarea definitivă a enigmelor acestuia. Încă și mai puține au trecut, desigur, în cunoașterea profanilor educați.

Care¹ a fost, în preistoria umanității, concepția popoarelor primitive despre vis și ce influență a avut aceasta asupra formării ideilor lor despre lume și despre suflet — iată o temă ce prezintă atât de mult interes, încât regret că trebuie să renunț la tratarea ei în acest context. Recomand cunoscutele scrieri ale lui Sir J. Lubbock, H. Spencer, E.B. Tylor ș.a. și adaug că putem deveni conștienți de aria de influență a acestor probleme și speculații numai după ce vom rezolva sarcina pe care o avem în față: „interpretarea viselor”.

Un ecou din concepția primitivă asupra visului se află, desigur, la baza aprecierii visului la popoarele din Antichitatea clasică.² Ei porneau de la premisa că visele se află în relație cu lumea unor ființe supraumane în care credeau și că ele aduc revelații din partea zeilor și demonilor. Mai mult, lor li se impunea ideea că visele aveau pentru visător o intenție semnificativă, anume aceea de a-i prevedea viitorul. Extraordinara variabilitate în ceea ce privește conținutul și impresia viselor făcea să fie dificilă urmărirea unei concepții unitare asupra acestora și cerea multiple diferențieri și grupări ale viselor, în funcție de valoarea și de gradul în care se puteau baza pe ele. La anumiți filosofi ai Antichității, judecarea viselor nu era, desigur, independentă de poziția pe care o aordau *divinației*.

¹ Acest pasaj și următorul au fost adăugate în 1914 (N. I.).

² [Completare din 1914] Următoarele pasaje au fost realizate după prezentarea îngrijită a lui Buchsenschiütz (1868).

În cele două lucrări ale lui Aristotel care tratează despre vis, visul devenise deja obiect al psihologiei. Aflăm că visul nu este trimis de zei, nu este de natură divină, ci de natură demonică, o dată ce natura este demonică, și nu divină, adică visul nu provine din vreo revelație supranaturală, ci decurge din legile spiritului uman, oricum înrudit cu divinitatea. Visul este definit ca activitate psihică a celui care doarme, în măsura în care acesta doarme.

Aristotel cunoaște unele dintre caracteristicile vieții onirice, de exemplu faptul că visul transformă stimuli mici, interveniți în cursul somnului, în ceva mare („credem că mergem printr-un foc și că ne înfierbântăm, când de fapt are loc doar o încălzire nesemnificativă a cutărui sau cutărui membru”) și din acest comportament trage concluzia că visele pot foarte bine să îi trădeze medicului primele semne, imperceptibile ziua, ale începutului unei alterări a corpului.³

Se știe că, înainte de Aristotel, anticii nu considerau visul ca o mărturie a sufletului care visează, ci ca o inspirație din partea zeilor și cele două curente opuse pe care le vom găsi de fiecare dată în aprecierea vieții onirice s-au făcut cunoscute încă de pe vremea lor. Se diferențiază între, pe de o parte, vise adevărate și valoroase, trimise visătorului pentru a-l avertiza sau pentru a-i vesti viitorul și, pe de altă parte, vise vanitoase, înșelătoare și de nimic, a căror intenție este de a-l induce pe acesta în eroare sau de a-l duce la pieire.

Gruppe (1906, vol. 2, 930) redă o astfel de clasificare a viselor, după Macrobius și Artemidoros: „Visele erau împărțite în două clase. Prima era influențată numai de prezent (sau de trecut), dar era insignifiantă în raport cu viitorul; ea cuprindea *ἐνὸννια*, *insomnia*, care reda nemijlocit reprezentarea

³ [Completare din 1914] Despre relația visului cu maladiile tratează medicul grec Hipocrate, într-un capitol al celebrei sale lucrări.